

Külföldön szerzett tapasztalatok.*

DR. KENYERES BALÁZS egyet. tanártól.

A nyári szünidő alatt külföldön utazván, ott szerzett tapasztalataimról óhajtok a mélyen tisztelt szakülésnek beszámolni. Célom volt a törvényszéki orvostani intézeteket megtekinteni, a törvényszéki orvostan tanításának módját és a törvényszéki orvosi gyakorlat alakulását megismerni, nevezetesebb igazságszolgáltatási intézeteket, fogházakat, fegyházakat stb. megnézni, a BERTILLON féle rendszert gyakorlati alkalmazásában látni, e mellett egyes tudományos segéd-eszközök, roentgenezés, színes fényképezés terén mutatkozó haladást tanulmányozni. Ezen eléggé nagy programot — bár a tanszékek képviselőit nem mindenütt sikerült otthon találnom s egyébként is kellett nehézségekkel küzdenem, eléggé be tudtam tartani s olyan bő anyagot gyűjthettem össze, hogy azt egészében nem is terjeszthetem a m. t. szakülés elé; e helyett a jelen alkalommal csak általános tapasztalataimról óhajtok egyet-mást elmondani s egy más alkalommal lennék majd bátor a színes fényképezés terén elért haladást bemutatni, most csak annyit jegyezve meg, hogy az eljárás mai tökéletesített formájában, meggyőződésem szerint tudományos célokra igen jól felhasználható.

Utamban örömmel észleltem mindenütt a törvényszéki orvostannak haladását. Különösen feltűnő ez Németországban, a hol az orvosoknak eddig előre nem látott óriási kiterjedésben nyílt alkalom szakértői teendők végezésére a munkásbiztosítás kötelezővé tételével kapcsolatosan. A közreműködés terjedelméről fogalmat alkothatunk magunknak, ha a statisztikából azt látjuk, hogy az 1898. évben bal-

* Előadatott vetített képek bemutatásával, az E. M. E. orvos-természet-tud. szakosztályának 1902. évi május hó 10-én tartott orvosi szakülésén.

eset ellen 18 millió, rokkantság esetére 12 millió 700 ezer, betegség esetére 9 millió 325722 egyén volt biztosítva, pedig ez a szám az 1900. évi június hó 30-án szentesített baleset biztosítási törvény folytán még lényegesen megnövekedett. Egyetlen egy esztendőben, 1898-ban 87,184 baleset történt, a melyeknél beható orvosi vizsgálat, gyakran boncsolás alapján terjedelmes indokolt vélemény lett előterjesztve.

Kezdetben az orvosok egyéb orvosi ismereteik mellett, főként törvényszéki orvosi tapasztalatokat vettek igénybe működésüknél, ma már a viszony megfordított, ma a törvényszéki orvostan látja a balesetek körüli orvosi működésnek nagy hasznát, a mennyiben a trauma aetiologiai jelentősége tisztázódik; a sérülések és azok után fellépett betegségek közötti összefüggés vizsgálására és bizonyítására újabb és újabb eszközök, értékesnél értékesebb adatok teremnek, melyek annak fennforgását megállapítani engedik olyan esetekben is, melyeket eddig a bíró negatívus eredményű orvosi bizonyítás miatt kénytelen volt elutasítani. Rövid idő alatt több terjedelmes szaklap indult meg; Sachverständigen Zeitung, Monatschrift für Unfallheilkunde, Archiv f. U., Jahresbericht f. Unfallheilkunde, ezek mellett önálló könyvek, füzeteknek egész nagy tömege lát napvilágot, a melyek mind a sérülések következményeivel foglalkoznak s így a törvényszéki orvostan számára rendkívül értékes anyagot ölelnek fel.

A közreműködő orvosok, néha magánorvosok, néha törvényszéki orvosok többnyire az egészségügy terén közszolgálatot teljesítő orvosok, a kik ezen az úton, boncsolások teljesítése, sérültek vizsgálása és vélemények előterjesztése útján törvényszéki orvosi teendők végzésére is megfelelő gyakorlottságra tesznek szert.

Ilyen körülmények között érthető és kellőképen indokolt is, hogy ha a német bíróságok közhatalósági orvosok bizonyítványait bírói szemle nélkül is elfogadják, indokolt ez annyival is inkább, mert hisz Németországban minden hatósági orvos le kellett, hogy tegye a Physikatsexament, a melynek pedig fő tárgya éppen a törvényszéki orvostan. Különös színben tűnik fel azonban ez a dolog minálunk, ha egyrészt azt látjuk, hogy a törvényszéki orvosi képzés külön szigorú vizsga letevéséhez van kötve — a mivel ki van mondva az, hogy az általános orvosi képzés szakértői teendők

megfelelő elvégezhetéséhez nem elegendő — s ezzel szemben nemcsak azt látjuk, hogy a törvény rendelkezésének tekintetbe nem vételével fontos esetekben is mellőzve lesz a képesített és megbízott rendes orvosszakértő, hanem még maga az új bünvádi perrendtartás is 245. §-ában egyenrangúvá teszi minden törvényhatósági, rendőri, járási, községi, vagy körorvos, tehát egy (a mint előfordult esetből tudom) ilyen minőségben alkalmazott szigorló orvosnak is a bizonyítását a törvényszéki orvosokéval és pedig olyan esetekben, a melyeket a 227. §. indokolása egyenesen fontosoknak jelez, mivel az orvosi vélemény döntheti el azt a kérdést, hogy bűntény vagy vétség esete forog e fenn.

Kétségtelen, hogy a baleset biztosítás kötelezővé tétele is szerepel egyebek között a törvényszéki orvostan haladásánál; egyrészt erre vezethető vissza a tárgy hallgatásának kötelezővé tétele, a vizsgákon való kérdezésének elrendelése; ez eredményezte, hogy újabban több német egyetem a törvényszéki orvostan számára önálló tanszéket állít és megfelelő intézetek létesítésére törekszik. Erre a befolyásra mutat különben az a körülmény is, hogy egyes helyeken a törvényszéki orvostannak tanára tart előadást a balesettanból, így pl. Ausztriában a kötelező baleset biztosítás megkezdésével kapcsolatosan DIETRICH P. tanár kapott megbízást „Unfallkunde“ czímen előadások tartására.

A törvényszéki orvostan tanítása.

Utamban a magyar utazók rendes szokása szerint először a monarchia másik államában állapodtam meg. Ott a törvényszéki orvostan vizsga tárgyát képezi és hallgatása kötelező. Bécsben HOFFMANN tanár tárgyának nagy tekintélyt tudott szerezni. Ki tudta vinni azt, hogy az orvostanhallgatók nemcsak az egy kötelező fél-évre iratkoztak be, hanem tanulmányaik utolsó évében két fél-éven át hallgatták az elméleti előadásokat s ezenkívül a gyakorlati előadásokra is sűrűn jelentkeztek; ugyanő kivitte azt is, hogy a joghallgatóknak oktatása — melyet megelőzőleg a jogi karhoz tartozó rendkívüli vagy magán tanárok láttak el — az orvosi karhoz lett átvive. H. maga ezen előadásokat heti 5 órában tartotta meg s ezért 1600 frt tiszteletdíjban részesült; halála után a tanszéket megosztották; ny. r. tanárrá ki lett nevezve KOLISKO tanár, a ki

az orvostanhallgatók számára tartja a rendszeres elméleti előadásokat; ny. rk. tanárrá ugyanesak az orvosi karhoz HABERDA, HOFFMANN tanár volt assistense, utóbbi azzal a kötelezettséggel, hogy egyik félévben joghallgatók számára heti 5 órás collegiumot tartson, a másikban kisebb collegiumot orvostanhallgatók számára. KOLISKO tanár gyakorlatokat nem tart, azonban előadásain a gyűjteménytár készítményeit bemutatja. A téli félévben K. 5 órás elméleti előadást hirdet, ugyanakkor HABERDA 2 órás gyakorlatokat tart. A nyári félévben KOLISKO „Specielle Partien aus der ger. Medicin“ czímen heti 5 órával elméleti előadást tart, HABERDA: Ueber gewaltsame Körperverletzung (heti 3 óra) Ärztliche Kunstfehler (heti 2 óra) és RICHTER m. tanárral egyetemben: Theoretisch practischer Cours. der ger. Medicin czímen heti 5 órás cursust hirdet vizsgára készülőök számára. A jogászok 5 órás előadásai szintén a nyári félévben lesznek megtartva.

Egészen hasonlók a tanítási viszonyok Prágában, a hol a törvényszéki orvostannak a cseh egyetem felállítása óta két külön tanszéke van. Megelőzőleg a tárgy egyedüli képviselője MASCHKA volt a német egyetemen. Ő mindkét félévben heti 5 órás elméleti ezenkívül gyakorlati előadásokat tartott orvostanhallgatóknak. Joghallgatók számára szintén mindkét félévben tartott 3 órás collegiumot. Jelenleg a cseh egyetemen a törvényszéki orvostant képviseli A. REINSBERG ny. r. tanár, a német egyetemen P. DIETRICH ny. r. tanár. Utóbbi orvostanhallgatók számára a nyári félévben 3 collegiumot tart és pedig elméletet heti 5 órával, gyakorlatokat heti két órával és balesettant (Practische Anleitung zur Begutachtung d. Unfallschäden der Arbeiter, auf der chirurgischen Klinik mit Vorführung Verletzter) heti 2 órával; a téli félévben orvostanhallgatóknak 3 órás gyakorlatot hirdet; joghallgatók számára előadásait mindkét félévben heti 3 órával tartja meg. Felemlítésre érdemes, hogy az orvostanhallgatók közül igen sokan a rendszeres előadásokat több ízben is hallgatják; így az 1900/1. téli félévben beiratkozott 105, a mely szám az összes orvostanhallgatóknak (1901/2-ben 217) majdnem felét teszi ki; ezenkívül valamennyien a gyakorlatokat is szokták venni. Újabban különben a gyakorlatok vétele kötelezővé is lett téve. Az előadások látogatásában a joghallgatók is nagy szorgalmat fejtenek ki; az 1900/1. tanév első félévben beiratkozott 132.

A cseh egyetemen REINSBERG tanár mindkét félévben heti 5 órás elméleti és 2—2 órás gyakorlati előadást tart. Mellette SLAVIK m. tanár szintén hirdet mindkét félévben 2 órás előadást. Rendszerint joghallgatók számára az utóbbi tartja az előadásokat.

Németországban a törvényszéki orvostan hallgatását az új szigorlati rend kötelezővé tette, eddig ez csak a „Kaiser Wilhelm“ katonaoorvosi Akadémia növendékei számára volt kötelező. STRASSMANN tanár hetenként 6 órát hirdet mindkét félévben elméletet és gyakorlatot együtt, ezen kívül külön gyakorlatokat tart előrehaladottak számára, mellette előadásokat hirdetnek még: PUPPE magántanár „Pract. Cours der forensen Mikroskopie“ (2 óra) Gesetzkunde für Mediziner (1 óra); GOTSCHALK: „Gerichtliche Geburtshülfe“ czímen. Ezen rendes előadásokon kívül hatósági orvosok számára is lesznek ismétlő tanfolyamok tartva, a törvényszéki orvostanból.

Münchenben MENERER tanár, a ki tanszékét újabban a miniszteriumban nyert állásért odahagyta, a nyári félévben orvostanhallgatóknak heti 5 órás elméletet, 2 órás gyakorlatot és 2 órában orvosi rendészetet tartott; a téli félévben: Ueber gerichtl. Medicin mit Demonstrationen czímmel orvos- és jogkari hallgatók számára 4 órás collegiumot tartott.

Párisban BROUARDEL tanár a nyári félévben tart elméleti előadást hetenkint 2 órával s ezeken a törvényszéki orvostannak egy-egy nagyobb fejezetét veszi részletes tárgyalás alá. Télen THOINOT tanár (prof. agrégé) heti 3 órával kiegészítő előadásokat tart (cours complementair). Gyakorlati előadások bonczolásokkal a Morgueban tartatnak hetenként 3 órában; egy órát tart BROUARDEL tanár, egy órát DESCOUTS és egy órát VIBERT. A törvényszéki orvostani előadásokhoz tartoznak még a Laboratoire de toxicologieban J. OGIER (conférences de toxicologie heti 1 óra) által a méregtanból tartottak és a VIBERT által ugyanott megtartott goresővező és vegyi gyakorlatok.

Ugy Német-, mint Franciaországban a gyakorló jogászok is kiváló érdeklődést tanúsítanak a törvényszéki orvostan iránt; a német szaklapokban ismételten jelennek meg annak körét érintő közlések bírák, ügyészek tollából. Franciaországban BROUARDEL tanár előadásait bírák, ügyészek és ügyvédek is látogatják, ugyanott egy törvényszéki orvostani egyesület is működik, melynek számtalan

jogász tagja van, kik a referatumok vállalásával, hozzászólásokkal a társulat munkájában tevékenyen részt vesznek.

Orvosszakértői működés.

Ausztriában külön törvényszéki orvosi képesítő vizsga ninesen s bármely orvos kaphat szakértői teendők végezésére megbízást. Az alkalmazottak egy része egyúttal a közegészségügy terén teljesít hatósági szolgálatokat, tehát letette a tisztí orvosi képesítő vizsgát, a melynek főtárgyát épen a törvényszéki orvostan és pedig annak úgy gyakorlati mint elméleti része képezi.

Bécsben mint törvényszéki orvosok működnek KOLISKO r. tnr., HABERDA rk. tnr., RICHTER tanársegéd és PILZ törvényszéki orvos. A rendőri bonczolatokat a törvényszéki orvostani intézet végezi s ezekért a r. tanár évi 2000 korona, a rk. tanár évi 1000 k. tiszteletdíjat húz. A hatóságoknál mindenütt a törvényszéki orvostani tudomány és a szakértők közreműködésének legnagyobb elismerését tapasztaltam s azokról többek között Sóos a bécsi Landesgericht elnöke, a ki kolozsvári származású magyar ember, a legmelegebben emlékezett meg; a szakértők kényelmére való tekintettel a hétnek két napjára (kedd és péntek) vannak az élő egyéneken megejtendő vizsgálatok korlátozva, a mikor is a szakértők és pedig az osztrák b. t. p. r. ts. 132 §-a alapján mindig ketten reggeltől délig a törvényszék épületében levő külön szakértői szobában tartózkodnak s ott rendszerint az egész délelőttöt elfoglaló teendőjük akad; ugyanők gyakran lesznek igénybe véve biztosító társaságok által is, különösen bonczvizsgálatok teljesítésére; a tanárok nem ritkán fontosabb esetekben vidéki törvényszékektől is kapnak megbízást vizsgálatok teljesítése céljából.

Prágában a két egyetem tanárai és a magántanár tanársegédek, összesen 5-en végezik a törvényszéki orvosi teendőket, ugyanők a rendőri bonczolatokat s ezekért szintén díjazásban részesülnek, még pedig minden esetben, a midőn a megvizsgált holttest nem prágai illetőségű, a törvényszéki orvosi bonczolatokra megállapított működési díjakat kapják. Sérültek, egyáltalában élő egyének megvizsgálása céljából, a törvényszéki orvosok közül kettő mindennap reggel 8—10-ig a törvényszék szakértői szobájában tartózkodik.

Németország legtöbb államában a törvényszéki orvosi megbízás előfeltételét képezi egy állami vizsga letétele, a mely az összes hatósági orvosokra nézve közös. Az újabb időkben ezeken a vizsgákon a követelések különösen a törvényszéki orvostani és elmeorvosi ismereteket illetőleg lényegesen fokoztattak. Előfeltétele a vizsgához való becsátásnak: 1. annak kimutatása, hogy az illető jelentkező külön szóbeli vizsga és írásbeli dissertáció alapján valamely német egyetemen a doctori fokot megszerezte, 2. hogy valamely német egyetemen a törvényszéki orvostant hallgatta; 3. hogy az elmeorvostanban megfelelő előképzettséget szerzett és végül 4. hogy az orvosi gyakorlatra képesítő vizsgaletétele óta immár 3 év eltelt (kiváló bizonyítványokkal rendelkező jelölteknel 2 év kimutatása is elegendő). A vizsga, melynek majdnem hű utánzatát látjuk nálunk a törvényszéki orvosi vizsgában, rendkívül szigorú; írásbeli, gyakorlati és szóbeli részből áll. Az írásbeli vizsgánál a jelölt két tudományos dolgozatot kell, hogy készítsen és pedig egyet a törvényszéki orvostan körébe és egyet tetszése szerint, vagy a közegészségtan, vagy az elmeorvostan körébe vágót. A törvényszéki orvostan körébe vágó írásbeli értekezést jelölt ugyanazon tárgyhöz tartozó részletesen szerkesztett bonczjegyzőkönyv és indokolt véleménynyel kell, hogy kísérelje. A mennyiben az értekezés nem lesz elfogadva, jelölt a vizsga további eseményeihez nem becsátatik s az írásbeli vizsgát is csak a vizsgáló bizottság által megszabott 3 hónaptól 2 évig terjedhető idő elteltével ismételteti.

A gyakorlati vizsgálatnál jelölt 1. Egy sérültet vizsgál meg és indokolt véleményt terjeszt elő az esetet érintő törvényes intézkedések vázolásával; 2. egy vagy két elmebetegét vizsgál és ezekről jegyzőkönyvet és indokolt véleményt terjeszt elő; 3. egy friss holttestrészt göresői vizsgálatra előkészít, megvizsgál és magyaráz. 4. egy bonczolást végez, a leletet és véleményt jegyzőkönyvre adja.

A szóbeli vizsgálaton jelölt az államorvostanból, közegészségtanból és elmeorvostanból lesz kérdezve.

Berlinben a törvényszéki orvosi teendőket STRASSMANN tanár, PUPPE, SCHULZ tanársegédek és MITTENZWEIG törvényszéki orvos végelik. A *bonczolatok* dolga úgy van rendezve, hogy a törvényszéki orvostan tanára azok mindenikén részt vesz, a többiek sorrendben lesznek meghíva. Élő egyének vizsgálata részint az inté-

zetben, részint a bíróság hivatalos helyiségeiben, részint magán lakásokon végeztetik. Érdekes, hogy minden egyes esetben a szakértők részére a működési díjon felül 3 Mk. koesipénz is meg lesz állapítva. A díjmegállapítás nem külön utalványon történik, hanem a szakértőknél levő íven sorjában lesznek feljegyezve az egyes esetek és az utalványozott összeg.

A bonczvizsgálatoknál mindig és az élő egyéneken végzett vizsgálatok egy részénél a bíróságnak egy és ugyanaz a kiküldött tagja, (ersuchter Richter) van jelen. Ez a bonczolásoknál rendszeren két jegyzőkönyv vezetőt alkalmaz s az egyik törvényszéki orvos az egyik, a másik a másik asztalnál bonczol és diktálja a jegyzőkönyvet, közben a találatokat egy másnak demonstrálva. Az 1875. év február hó 14-én kelt hullavizsgálati utasítás 29. §-a szerint a bonczolás bevégeztével a szakértők csakis a halál okát illetőleg nyilatkoznak, minden indoklás nélkül; ha részletesebb indokolt véleményre van szükség, ezt az összes vizsgálati iratok áttanulmányozása után külön iratban terjesztik elő s ezért 6 – 18 Mk. külön díjazásban részesülnek.

Bűnügyeken kívül a tanár polgári ügyekben is rendszerint igénybe lesz véve; ott létem alatt majdnem mindennapra esett egy gondnokság alá helyezési, vagy az alól való felmentési ügy.

Érdekes módon van Poroszországban (kevés kivétellel más német államokban is) a felülvéleményezés szabályozva. Első forum a Provinzial medicinal collegium, második a „Wissenschaftliche Deputation für das Medizinalwesen.“ Minden bonczolási jegyzőkönyv és minden gondnokság alóli felmentésre vonatkozó orvosi bizonyítvány kötelezőleg a Provinzial medizinal collegium felülvéleményezése alá terjesztendő. A testület tagjai évi 700 – 1000 Mk. tiszteletdíjat húznak.

Franciaországban az egyes törvényszékek a területükön lakó és legalább öt évi gyakorlattal rendelkező orvosok közül jelölik ki azokat, a kik mint szakértők igénybe vehetők. A vidéki orvosok működése ellen elég sok a panasz. Annál nagyobb a hatóságok elismerése a fővárosban szakértőkként működő orvosok iránt. Ezek között első szakértő BROUARDEL a törvényszéki orvostan tanára, mellette működnek tanítványai, VIBERT, OGIER, DESCOUTS, SOQUET és mások. Sehoh a törvényszéki orvostan specialis voltának elismerését

és az orvos szakértők kihasználását olyan mértékben nem észleltem, mint épen Párisban. Rendszerint a szakértőknek egészen szabad kezet engednek s azok a saját legjobb belátásuk szerint járnak el. A BROUARDEL tanárnak kézbesített végzések nagy része nemcsak a bonczolat vagy egyéb concret vizsgálat eszközzésére foglal magában felszólítást, hanem megbizza a szakértőket, hogy „mind azt, amit az ügyben szükségesnek tartanak, tanulmányozzák, végezzenek kísérleteket, ha jónak látják vegyenek segítségül másokat is, egyszóval tegyenek meg mindent, a mit az igazság kiderítése érdekében szükségesnek tartanak.“ Ennek következményeként látjuk, hogy a szakértők megjelennek a büntetendő cselekmény elkövetésének színhelyén; mindazokat a dolgokat, melyeket jelentőséggel bíróknak vélnek, összegyűjtik, megvizsgálják, a concret esetekben felmerült kérdések tisztázása végett hosszadalmas, beható kísérleteket végeznek s ezzel nemcsak a törvényszéki orvostannak, mint tudománynak tesznek végtelen nagy szolgálatokat, hanem a bíróságnak is, a mely ilyen módon részletes, kimerítő és meggyőző olyan véleményekhez jut, a melyek nem egyszer remekeit képezik a törvényszéki orvostan irodalmának.

Tanítási anyag.

A tanításhoz szükséges anyag mindenütt az által van biztosítva, hogy a törvényszéki orvostan tanára, esetleg tanársegédei is végezik a törvényszéki orvosi, illetve rendőr boncznoki teendőket. Ezen az úton a bécsi intézet évente 900—1000 rendőri és átlag 250 törvényszéki bonczolathoz jut. (Az utóbbiak száma újabban lényegesen kezd szaporodni az által, hogy a hatóságok a legnagyobb szigorúsággal kutatják a megromlott vagy meghamisított élelmi czikkek által okozott megbetegedéseket, s a mennyiben csak távolról is felmerül a gyanú, hogy a halál bekövetkezésénél ilyenek szerepelhettek, törvényszéki bonczolás lesz rendelve.) Prágában régebben az összes bonczolatok a német egyetemhez tartozó intézetben lettek végezve, később az anyag fel lett osztva s most váltakozva kap a két egyetem egy törvényszéki és egy rendőri esetet; jut egyik egyetemnek évente 100—150 rendőri és átlag 60 törvényszéki bonczolat.

A holttestek tananyagul való felhasználása, Berlint kivéve, sehol egyebütt semmiféle nehézséggel nem jár, sőt Párisban annyira

megy az előzékenység, hogy BROUARDEL tanár rendszerint maga szabja meg a bonczolás idejét és sokszor egy-egy holttestet a Morgue-ban levő fagyasztó készülék segélyével előadásai számára hosszabb időn át is conserváltat. Berlinben megfoghatatlan szűkkeblűség és titkolódzás a hallgatókat a hivatalos bonczolatoktól teljesen elzárja, a mi pedig épen ott annnyival is inkább nagy jelentőségű, mivel a német perrendt. értelmében rendőri bonczolás nem létezik s a kir. ügyészség nemesak ott rendel törvényszéki bonczolatot, a hol büntetendő eslekmény gyanúja fenn forog, hanem minden esetben, a melyben a halál oka és bekövetkezésének körülményei teljesen tisztázva nincsenek. Ott létem alatt láttam több hirtelen elhalt egyén holttestén kívül olyan egyén holttestének bonczolatát is, a kire nézve maga a felszólítás felemlítette, hogy állítólag saját vigyázatlansága folytán került a saját kocsija alá, hogy állítólag saját vigyázatlansága folytán magashól lezuhant; egy csecsemőre vonatkozólag a felszólítás egyenesen kiemelte azt, hogy a rendőri nyomozat erőszakos halálra gyanúokat egyáltalában nem szolgáltatott.

Az elzárkozás eredménye, hogy habár az intézetben naponta 2, sokszor több bonczolás van, az évente beszállított mintegy 1500 (1901-ben 1476) holttest közül csak elvétve, s akkor is többnyire csak egy-egy minden kétséget kizáró módon tisztázott öngyilkossági eset kerülhet a hallgatóságnak bemutatásra. Ez volt az oka, hogy annak idején LIMAN tanár alternatívát állított fel, hogy vagy oda boesátják hallgatóit a bonczolatokhoz, vagy ő otthagya törvényszéki orvosi tisztét s midőn az elébbit nem teljesítették, állásáról lemondott.

Minden bonczolatra kerülő holttest megelőzőleg halottkémlésnek tárgya, s a halottvizsgálati bizonyítványban csak a halál ok rovata kitöltetlen (Form. 117.). A bizonyítvány egyes rovatai a minálunk használatosokéval megegyeznek, lényeges különbség az, hogy fel kell sorolni, (10. rovat) hogy *a halál biztos jelei* közül, melyek voltak jelen a holttesten, (12. rovat) hogy *a csecsemők milyen módon lettek táplálva* és (16. rovat) hogy *végeztettek-e felélesztési kísérletek?* a mennyiben ez megtörtént és indokolt volt, az orvosok díjazásban részesülnek.

Törvényszéki orvostani intézetek.

A külföldi intézetek közül, bár az azokkal kapcsolatos egyes berendezések talán tökéletesebbek is, a budapesti intézetet egyik sem szárnyalja túl.

Bécsben a törv. orvostani intézet az allg. Krankenhaus leg-hátsó udvarának bal sarkában 3 más intézettel, t. i. a kórboneztani, kísérleti kórtani és orvos-vegytani intézetekkel van egy épületben elhelyezve. A földszintet egy az egész épület hosszában végig haladó folyosó osztja kétfelé s ezt keresztezi középen az emeletre vezető lépcső. Földszinten van helyisége a bíróság és rendőrség kiküldöt-teinek, ezenkívül ott van az amphiteatralis tanterem 260 hallgató számára, középen mozgatható piskótaalakú márvány bonczoló asztal-lal. A tanterem mellett egy kisebb terem van, szintén bonczoló asztallal, a tanársegéd által vezetett gyakorlatok számára. Az első emeleten van az intézetnek három nagy helyisége, egyik vegyi és góresői dolgozásra, egyik a tanár szobája, egyúttal könyvtár és a rk. tanár szobája. A góresővezető helyiségből vezet egy függő vas lépcső a gyűjteménytárba, a mely az intézetnek legbeesesebb részét képezi. Az alsó három helyiségnek megfelelő nagy terem, minden zugában értékes készítményekkel van megtöltve; közepét 8 hatalmas vitrin foglalja el, a falakat köröskörül üveges szekrények. A szögletekben esontvázok csoportja áll, ablakfülkékben kisebb üveges szekrények vannak elhelyezve, többnyire adipoceras holttestrészekkel, a falakon moulage-ok függenek. A mintegy 3000-et kitevő készítmény között feltalálhatjuk úgyszólván mindazt, a mi a törvényszéki orvostan körét érinti. Négy nagy szekrényben vannak elhelyezve ivarszervek, különböző korú nők szeméremteste, a szízhártya külön-böző alakulásaival; ezek mellett ivarszervi sérülések, betegségek példái, fejlődési rendellenességek, epi- hypospadiasis, túlfajlett eli-toris, paederastia által okozott elváltozások a végbélen stb. Ezek mellett vannak magasabb hőmérsék által különböző szerveken elő-idézett elváltozások; nagy számmal vannak összegyűjtve gonosz-tevőktől származó koponyák, agyak; külön szekrényben vannak érdekesebb esetekből származó bűnjelek, különösen sértő eszközök, akasztásnál, zsinegelésnél használt kötelékek, nemkülönbön fajtalan-kodásnál szerepelt tárgyak. A vitrinek egy részében sérülések, met-szett, vágott sebek mellett, főként a lőtt és szúrt sebek tűnnek

szembe. Ezek között nemesak előfordult esetek, hanem az intézetben végzett kísérletek eredményei is fel vannak véve. Nagy számú készítményt láthatunk, a melyek feltüntetik, hogy mennyiben befolyásolja a bőr hasadási iránya a szúrt seb alakját; a többi vitrineben macerált koponyák és egyéb csontok nagy tömegét láthatjuk beteges változásokkal és sérülésekkel; külön vannak elhelyezve a magzat elhajtás, gyermekölés, terhesség és szülésre vonatkozó kérdésekkel kapcsolatos készítmények, méhen kívüli terhességek különböző esetei, különböző korú magzatok sorozata; külön csoportosítva láthatjuk a mérgeket, ezek mellett mérgezési espektől származó készítményeket; végül találkozunk a hirtelen halál és a személynazonosságra vonatkozó praeparatumokkal.

A készítmények elárulják azt a gondosságot és szeretetet, melyet Hofmann tnr. gyűjteménytárára fordított s a melyeket úgy látszik, utódainak is örökül hagyott. Kifogástalanul tiszta üvegedényekben a készítmények úgy vannak elhelyezve, hogy minden részükben jól áttekinthetők, mindenik külön meg van jelölve és protocolálva. Kiválóbb érdekességük egy *taetovált* bőrdarab, mely Japánból került, rajta egy kb. 50 cm. magas fantasticus férfialak van különböző színekkel művészies finomsággal feltüntetve; egy öngyilkosság esete, melynél az öngyilkos két borotvát illesztett tarkójára és egyszerre mindkettővel a tarkó és a nyak oldalsó részeit átmetszette; egy öngyilkos koponyája, mélyen bevert szöggel; egy *salétromsavval* mérgezett egyén gyomra citromsárga színeződéssel, *öngyilkos szíve*, melyet a mellkasra irányított hat lövés közül 4 átjárt, újszülöttek *garatja*, gégeje, ujjak begyömöszölése által okozott sérülésekkel és még számtalan más.

A prágai cseh egyetem törvényszéki orvostani intézete 1885-ben kapott hajlékot, a többi orvoskari intézet nagy részét is befogadó hatalmas két emeletes épületben. Földszinten van a bonczterem két bonczoló asztallal, mely elég tágas, de hiánya, hogy ülőhelyek benne nincsenek. Az első emeleten van egy tágas tanterem, mely négy-szögletes és emelkedő padokkal van ellátva, az igazgató szobája egyúttal könyvtár és eszköztár, vegyi laboratorium, góreszózó, tanársegéd szobája és egy nagy sötét szoba spectroscopia és fényképezés számára, végül a gyűjteménytár, melyben mintegy 400 készítmény van elhelyezve. Ezek között van egy női nemzórész *iker terhességgel*,

az egyik ébrény a méhben, a másik a jobb petefészekben fejlődött; mindkettő egyenlő kb. a 2-ik hónap végének megfelelő nagyságú; a nő, a kitől a készítmény való, a színházban halt meg hirtelen és cholera gyanújával lett beszállítva. Érdekes a kivégzett *Mrva* rablógyilkos koponyája, a kinek felső állkapcsában 14, az alsóban csak 8 foga nőtt; alul a két középső metszőfog között 2 cm. széles foghijas hely van, a meglevő fogak a két metsző, az ebfognak és az első pofafognak felelnek meg; van továbbá eltéve egy *szív a jobb pítvar* szúrt sebével, annak egykori tulajdonosa sérülésével 3 napig dolgozott és közösülés közben hirtelen rosszúl lett és meghalt; bonczolatánál haemopericardiumot találtak; *ugyanott láttam* a hymen cruciatus egy szép példányát teljesen egyenlő 4 nyílással; különös *S alakúan* hajlott esontosodási hiányokat újszülöttek koponyáján és két collodiumban eltett gyomrot, melyek nyákhártyáján As szemcsék és az ezeket környező belövelési gyűrű jól látszik. Az intézetben fényképfelvételeket is készítenek, ezek között van több érdekes, pl. egy villámesapás esete, egy öngyilkos nő, a ki 150-nél több szurást, metszést ejtett magán.

A német egyetem törvényszéki orvostani intézete a kórboncz-tani intézettel együtt van egy küiön álló épületben elhelyezve. A tanterem közös, szép nagy amphiteatrum bonczasztallal. Ezen kívül van az épület egyik sarkában egy külön bonczoló terem; az épület másik sarkában 3 nagyobb helyiség, egyik a tanár szobája, könyvtár és eszköztár, a másik goresövi vegyi dolgozó, a 3-ik a gyűjteménytár, melynek alapját MASCHKA vetette meg. Az ő idejéből származnak a mummificatiót feltüntető különös készítmények, melyek emberi fejek lenyuzott lágyrészeinek száraz homokba ágyazásával lettek előállítva; az ökölnyire összezsugorodott, sötét barna arez hatalmas üstökével a legvadabb ausztráliai benszülöthöz hasonlít s senki sem sejtethné, hogy talán egy jámbor muzsikustól származik. A gyűjtemény tár mintegy 400 készítményt foglal magában. Érdekes egy *lövési eset*, melynél 9 mm.-es revolver golyó a májon át a vena cava-ba fúródott és onnan a tüdőüterbe kerülve, annak jobb oldali ágát eldugaszolva, tüdő gangraenát okozott; van egy koponya begyógyúlt *szöggel*, egy másik, melyen *pléhcsovel* ütöttek szabályos kerek nyílást; érdekes egy kb. 50 cm. hosszú és 3 cm. kaliberű vaseső, melyet öngyilkos készített magának és azt sutuba szorítva,

használta fel, hogy magát meglője. Ezen helyiségeken kívül van szép ravatalozó, előkészítő helyiség; halottas kamara stb.

Berlinben régebben a törv. orvostan az anatómiához tartozó nedves souterrain helyiségben húzódtott meg s csak 1886-ban nyert méltó elhelyezést az újonnan épült: „Leichenschauhaus“-ban, a mely a belügyminiszter fennhatósága alatt áll. Az épület egy középső földszintes részből és két egyemeletes szárnyból áll. Az egyik szárny földszintjén van egy tágas bonczterem két bonczoló asztallal s azok közelében a jegyzőkönyvvezető számára berendezett íróasztallal. Nagy hibája volt a teremnek a rendkívül rossz acustica, a melyen úgy igyekeztek segíteni, hogy a plafondtól egy méternyi távolságban sűrű sodrony fonatot feszítettek ki, a mi valamit javított is. Ugyancsak földszinten van egy vegyi dolgozó, vegyi fülkével és egy góresővezető, továbbá egy nagy Physicats-zimmer és a rendőrség, illetve bíróság számára szolgáló helyiségek, mely utóbbiak már nem számítanak az intézetbe. Az első emeleten van egy külön nagy bonczterem előadási czélokra, az igazgatónak egy tágas, nagy szobája, tanársegédek számára szolgáló helyiségek és két szobás gyűjtemény tár. Ebben a készítmények részint a fal mellett, részint szabadon álló keskeny magas, mind a négy oldalukon üvegezett szekrényekben vannak elhelyezve. A praeparatumok nagy gondnal készültek; STRASSMANN tanár különösen súlyt helyez arra, hogy a gyűjteménytárban közönséges, tipusos esetek is képviselve legyenek, a mi különben szükséges azért, mert praeparatumok kell, hogy a hiányzó holttest anyagot pótolják. Jó része az újabban eltett készítményeknek KAYSERLING-féle methodussal van conserválva és egy részük tényleg az eredeti színeket hűen feltünteti. Különösen szépen megmaradtak egyes szénéleg mérgezéstől származó készítmények.

Párisban külön törvényszéki orvostani intézet nincsen. Az előadások részint az orvosi karhoz tartozó egyik tanteremben, részint a Morgueban, részint a rendőrségi praefectura épületében elhelyezett: „Laboratoire de toxicologie“-ban lesznek megtartva. Az utóbbiban végeztetnek vegyi- és góresővi vizsgálatok, melyek teljesítésére az jól fel van szerelve, nemkülönben élő egyének vizsgálata is, erre a czélra Röntgen készülék is rendelkezésre áll; ugyanott van egy néhány készítmény is. Az intézet eszközöl fontosabb esetekben

fénykép felvételeket és teljesíti az esetleg szükségessé váló okmányvizsgálatokat, vegyi, illetve fényképező eljárásokkal. A fényképek egy hatalmas albumban vannak összegyűjtve 24 + 30 cm. nagyságúak, remek kivitelűek. Különösen szépek egyebek között a bomba merényletek által okozott rombolások, színházégek, a Guerin-féle ostromállapot, okmány felvételek, a melyek vakarás, változtatás, különböző tintával eszközölt írás eseteit tüntetik fel.

Bonezolási gyakorlatok megtartására szolgál a Morgue, a melyben egy amphiteatrum van bonezoló asztallal. Ugyanitt az ablak fülkékben elhelyezve egyes készítményekkel is találkozunk

Morgue.

A Morgue Párisban épügy, mint Berlinben az intézettől független és a rendőrség által kezeltetik; mindkét helyen külön hivatalos személyzet által, melynek ott vannak külön hivatalos helyiségei is. Berlinben a rendőrbiztos az épületben benn is lakik. A Morgue névnek etymológiáját kideríteni nem lehet; az intézmény célja: ismeretlen holttesteket felismerés céljából közszemlére kitenni, nyilvános helyen, vagy gyanus körülmények között elhalt egyének holttestét befogadni és hatósági bonezolatok végzésére helyet adni.

Berlinben, a mint azt már felemlítettem, együtt van a törvényszéki orvostani intézettel, elfoglalva az épület középső tractussát és jobb szárnyát. Kívül a vasrácsos kapun egy forgatható tábla van elhelyezve, mely a közönségnek tudtul adja, valjon halottak vannak-e szemlére kitéve. Ezen a kapun és a kis előkerten keresztül néhány lépcső egyenesen felvezet egy tágas terembe, melyet hátul üveges fal választ el a halottak elhelyezésére szolgáló 14 fülkétől. A halottakat síneken járó hordágyakon tolják be; van ezeken kívül még 39 fülke a halottak raktározására.

Valamennyi fülke levegője ammoniakus hűtőgép segélyével lesz lehűtve, a berendezés azonban távolról sem működik olyan jól, mint a párisi, mivel + 4 foknál alacsonyabb hőmérséketet nem lehet vele elérni. Ennek következménye, hogy a holttesteket rendszeren csak néhány napig szokták tartani s így aránylag elég sok marad felismeretlenül. Rendkívül csodálatos, hogy épen Berlinben, a hol a hatóságok a holttestek körüli teendőket minutiosus alapossággal végezik, az ismeretlen halottakat nem szokták lefényképezni, hanem

csak az anthropometriás méreteket veszik fel azokon; ezen kívül ruhadarabjaik mindenikéből egy-egy keskeny szalagot, (különösen monogramokat) kivágyva azokat cartonokra feszítve szokták évek hosszú során át megőrizni. Az anthrop. méretek felvételénél, különösen a láb hosszának meghatározásánál nagyon zavaró a merevség s ezért rendszerint az Achilles inat át szokták vágni.

Párisban a Morgue megalapítása 1714-re vezethető vissza. Akkor basse geole névvel jelölték; sötét, borzalmas helyiség volt, mely bűzével az egész környéket megfertőzte; a halottak egymás fölé halmozva várták, hogy rokonaik kezükben tartott istálló lámpafényénél felismerjék; az ajtón egy kerek nyílás volt vágva s a kíváncsi közönség orrát eldugaszolva nézte az ott összehalmozott holttesteket. 1802-től 1804-ig a Morgue mézáros boltjában nyert ideiglenes elhelyezést a míg új épülete, melynek alakja egy nagy görög sírt utánozott, a Marchè Neuf-téren elkészült. Ezt az épületet 1864-ben lerombolták és akkor kapta a M. jelenlegi helyét a Cité szigetén. Épülete a telekkel együtt közel 600.000 frc-ba került.

A közönség körében még ma is rémtörténetek keringenek a hajdan előfordúlt borzalmakról s azok jó részét szavahihető jól értesült hatósági személyek is megerősítik.

Még a század elején is a 20—30-as években, utazó foghúzó, fodrászok onnan szereztek be a reklamjukhoz szükséges anyagot; elébbiek a piacokon felállított mozgó műtermük lépcsőjén állva kalapszámra rázogatták a bámuló közönség előtt a fogak ezreit, melyeket minden fájdalom nélkül távolítottak el (persze a Morgue-ban); mellettük ütöttek tanyát a tyukszem balzsamok árusítói, a kik hatalmasnál hatalmasabb tyukszemeket mutogattak, a melyeket szintén fájdalom nélkül távolítottak el (persze vízből kifogott egyének holttesteiről). Hosszú időn keresztül az egész intézet *egyetlen szolga* gondozására volt bízva, a ki nemcsak prostituált fehérnépeket fogadott be tartózkodásra, hanem a szomszédos csapszékekből nem ritkán maga vezérelt részeg társaságokat a halottak közé s mulattatta őket egy-egy puffadt has megszúrása alkalmával *kiömlő gázok* meggyújtásával; ő volt megbízva a temetéssel is; felvette a koporsókért megállapított 2 frc díjat s a halottakat zsákokba gyömöszölve, szállította ki éjszakának idején.

A holttestekről visszamaradott *ruházatot* pedig ószereseknél értékesítette, a kik azt minden fertőtlenítés nélkül adták tovább.

Csak lassanként szüntette meg a hatóság ezeket a visszaéléseket; legelőbb megtiltván, hogy *idegen* egyén a Morgue belső helyiségeibe belépjen, majd a *Pompes Funébres* vállalatra bízván a temetést s elrendelvén a visszamaradt ruhák elégetését. Ugyancsak megszüntették azt a megfoghatatlan rendelkezést, a mely a szajnai bárkásoknak 15 fre-ot állapított meg az esetre, hogy ha egy vízbe jutott egyént élve fogtak ki; 25 freot pedig egy holttest kifogásáért, a minek természetes következménye volt az, hogy az illetők is segítettek egy-egy öngyilkosjelöltnek, hogy szándéka eredménytelen ne maradjon. Ugyanilyen veszélyes rendelkezés volt az, a mely annál több jövedelmet biztosított a Morgue felügyelőjének minél több holttest maradt felismeretlenül. Ma már mindez másként van s egy jól képzett hivatalnoki kar egy rendőrbiztos vezetése alatt teljesíti a legnagyobb odaadással és pontossággal szolgálatát. A közönség körében azonban még megmaradt a borzalom s ennek eredménye, hogy rendszerint tiltakoznak hozzátartozójuk holttestének beszállítása ellen, a minek következtében tényleg úgyszólván, csak ismeretlen egyének holtteste lesz oda beszállítva, mások bonczolása vagy a temetőben, esetleg magán lakásban is eszközölteik. A hatóság maga a közönség idegenkedését annyira respektálja, hogy egy újabb rendelettel a rendőség megparancsolta szállodák tulajdonosainak, hogy a náluk elhalt egyének holttestét ott tartásák.

Jelenleg a Morgue a Cité sziget egyik csúcsán egy félkör alakú telken van elhelyezve, melyet a földszintes épület frontja határol az uteza felé. Maga az épület 3 lépcső magasságával az uteza felszíne fölé van emelve, egy középső magasabb és két oldalsó tractusból áll. A középső tractuson három nagy boltíves ajtó tekint az utezára, mögöttük 2 méternyi távolságban széles, a földhöz rögzített vas-olaszfal áll, abból a célból, hogy a járó-kelők a kitett halottakat ne láthassák. A közönség az olaszfalnak egyik oldala mellett egy terembe lép, melyet hatalmas üvegfal választ el a mögötte fekvő és a holttestek elhelyezésére szolgáló helyiségtől. A halottak egymás mögötti 2 sorban kocsikon vannak elhelyezve. Ottlétem alatt 11 volt kitéve. A baloldali tractusban van a rendőrbiztos szobája, nemkülönbén a bíróság szobája, mely folyosó útján közlekedik a rendőrbiztos szobájával és a bonczteremmel. Ez a folyosó szabadon nyílik és azon keresztül szokták a terhelteket beve-

zetni, hogy ha a vizsgáló bíró őket halottal szembe akarja állítani. A halottak kitevésére szolgáló terem mögött vannak egymás feletti 3 sorban, a halottak raktározására szolgáló fülkék, összesen 27. Mindezek épúgy, mint a halottak kitevésére szolgáló terem, FIXARY-féle ammoniákos hűtő készülékkel vannak összekötve, a mely kitűnően működik. A fülkék fala belülről vastag hókéreggel borított, a legalsóban a hőmérsék — 20, a középsőben — 12, a felsőben — 4 fok körül ingadozik; ennyi a halottas terem hőmérséke is. Az egész telket a Szajna mentén haladó széles kövezett kocsíút veszi körül, a mi a halottak szállítását nagyon megkönnyíti. Hogy a környező házakból be ne láthassanak, az egész telket magas deszkafal környezi. Járművek az egyik kapun lépnek be és a másikon távoznak. A beszállított halott legelőbb is a tisztogató terembe kerül, a hol teljesen rendbe lesz hozva; ruházata, arca, kezei megtisztítva; ezután kerül a legalsó fülkék valamelyikébe, a hol rövid idő alatt a szó szoros értelmében kősziklává fagy, úgy, hogy kemény tárggyal való érintése egész érezes csengésű hangot ad. A kitűnő hűtő-készülék teszi lehetővé, hogy a boncsolatokat néha hetekre is elhalasztják. Ismeretlen egyének holttestét legalább két hónapig szokták tartani, ruházatukat pedig legalább 2 évig őrzik. A halottnéző terem oldalfalait fényképek és körözvények borítják. Úgy a fényképek, mint a személyleírás kiváló nagy gonddal készültek; egyebek között számos fényképe volt ott egy feldarabolva talált férfi holttestének, különböző fejfedővel, különböző ruházattal, nyakkendővel, felvéve. A koffer, a melyben a halottat találták, nagyított fényképen a természetesnek megfelelő színekben volt feltüntetve; a fényképek mellett a holttesten talált ruhamaradványok üvegszekrényben voltak kiállítva.

Az 1900. évben a Morgueba be lett szállítva 1009 holttest és ezek közül ismeretlen maradt 90. A fényképezés és a halottak mérése rendszeresen folyik; erre a célra külön fényképező berendezés és mérő eszközök állanak rendelkezésre. Midőn kérdést tettem, hogy a láb hosszának felvételénél átvágják-e az Achilles inat s felemlítettem, hogy ezt egyebütt megteszik, elszörnyűködve tagadólag feleltek; a hozzátartozók ugyanis a holttestet aprólékosan átvizsgálják és ha a lábakon sérülést vennének észre, kész volna a botrány.

A halottak megmérését és fényképezését úgy itt, mint Berlinben, Bécsben, az anthropometriai osztály kiküldöttjei végelik.

Anthropometria.

Az anthropometriai intézetek ma már a nagy városok rendőrségének egész önálló, külön főnökkel, főnökhelyetttel és nagyszámú tisztviselővel ellátott különítményeit képezik. Céljuk a személyazonosság megállapítása, részint holttesteknél, részint élő egyéneknél.

Általános szokása a gonosz cselekmények elkövetőinek, hogy nevüket változtatják. Hajdanában, a felismerés céljából, kizárólag a fényképeket használták. A rendőrségek az összegyűjtött fényképekből állították össze a gonosztevők albumát. Berlinben ha belép az ember az Erkennungsamt első termébe, azonnal szemébe tűnik a falak mellett felállított polczokat elfoglaló 10—12 cm. vastag hatalmas könyvek tömege. Ezek mindenik oldalán 4—4 gonosztevő arcképe van elhelyezve (név nélkül, csak számmal jelölve, nehogy a közönség, a mely abba beletekint, egy esetleg hasonló nevű ismerőst indokolatlanul gyanusítsa). Az arcképek tömegéről fogalmat alkothatunk magunknak, hogy ha felütjük pl. a szemérem elleni büntettek miatt letartóztatott egyének albumát s abban 576 képet látunk; pedig épen ezek a cselekmények aránylag ritkán fordulnak elő, illetve jobban mondva, minthogy titokban végeztetnek, ritkán jutnak a hatóság tudomására. Ezekkel szemben az alkalmi tolvajok albuma pl. több kötetre terjed. Ottlétem alkalmával az összes arcképek száma 21,000-nél több volt; 6 hivatalnok úgyszólva egyebet sem tesz, csak az album rendbentartásával foglalkozik, az újabb felvételeket beragasztja, az elhalt egyénekre vonatkozókat eltávolítja és vezeti a mutató könyveket. Párisban a fényképek száma már a 80-as évek elején 100.000-nél többet tett ki.

A keresés lehetővé tétele céljából igyekeztek a fényképeket csoportokba beosztani; kísérletet tettek bizonyos életkorok szerinti osztályozással, de eredménytelenül; ma a csoportosításról az elkövetett cselekmény minőségét veszik alapul. Berlinben pl. 20 csoport van, 1. gyilkosok, rablók, magzatelhajtók; 2. lakásfeltörők, 3. padlás, pineze stb. feltörői; 4. szálloda tolvajok; 5. zsebtolvajok; 6. bolti tolvajok; 7. flederer; 8. prostituáltak; 9. hamis játékosok; 10. pénzhamisítók; 11. csalók; 12. Louisk (souteneur); 13. szemérem elleni büntettek elkövetői; 14. vegyes; 15. nemzetközi gonosztevők; 16. csomagtolvajok; 17. kabát tolvajok; 18. kerékpár tolvajok; 19. külföldről beküldött fényképek; 20. csavargók.

Eredményhez azonban ez a beosztás sem vezet. Eltekintve attól, hogy a gonosztevők foglalkozásukat változtatják, hogy zsebtolvajból lehet betörő, ebből gyilkos — egy-egy csoportba még mindig olyan nagy tömeg gyűl össze, mely az áttekintést lehetetlenné teszi. A nehézségek fokozásához hozzájárul még az, hogy az ember arca az idők folyamán hízás, soványodás, betegség által változik, hogy különböző emberek között is előfordul nagymérvű hasonlatosság (ez pl. Németországban a *Wetzel* által elkövetett rablógyilkosság esetében oda vezetett, hogy egy ártatlan kereskedősegédet épen 10-szer tartóztattak le különböző városokban s hurezoltak Spandauba), hogy a fénykép a fényképezendő ellenkezése esetén felismerhetetlen torzképet eredményez, hogy az eredményes összehasonlításhoz szükséges képesség nincs mindenkinek megadva. Ennek eredménye volt, hogy az albumok használhatósága a fényképek számának szaporodásával mindinkább csökkent.

A nehézségeken segített BERTILLON az Anthropometria behozatalával. Alfons BERTILLON egy orvosnak fia, mint alantás tisztviselő kezdte szolgálatát a párisi rendőrségnél. Atyja tudományos szempontból méregetvén paczienseit, fiának az az ötlete támadt, hogy a méréseket közbiztonsági célokra értékesítse. Nem törődve a gúnyolódással, melylyel collegái, a közönség, a hírlapok bőven ellátták: lankadatlan kitartással ragaszkodott eszméjéhez s végül elérte, hogy a rendőrfőnök rendszerének kipróbálására módot nyújtott 1882-ben. Az eljárás ma már nemcsak Franciaországban, hanem az egész világon méltó elismerésben részesül. Alapját képezi az embereknek bizonyos ismertető jelek szerinti osztályozása. Mint a hogy a természetben nincsen egyetlen falevél, mely egy másikhoz teljesen hasonló volna, úgy az embernél is beható vizsgálattal lehet olyan ismertető jeleket feltalálni, a melyek azt mint individiumot minden más egyéntől megkülönböztetik. Mint ilyen, ismertető jelek használhatók fel az ember egyes testrészeinek méretei, a melyek az egész életen keresztül változatlanul megmaradnak. Alapúl vesznek 13 ismertető jelt és pedig 1. testmagasság, 2. szétterjesztett karok szélessége, 3. törzsmagasság, 4. fej hossza, 5. fej szélessége, 6. járomcsontok közötti szélesség, 7. jobb fül hossza, 8. jobb fül szélessége, 9. bal láb hossza, 10. bal középső ujj, 11. bal kis ujj, 12. bal alkar h. és végül 13. a szemek színe.

A felvett méretek külön kártya-lapokra lesznek feljegyezve és ezek különböző fókokban osztályozva, bizonyos registráló méretek szerint, a melyek 1. fejhossza, 2. fejszélessége, 3. középső újj, 4. lábhossza, 5. alkar, 6. kis újj, 7. járomcsontok közötti távolság (Párisban e helyett a testhossza), 8. szemek minősége. Minden méretnél 3 külön osztály van felvéve, kicsiny, közép és nagy, pl. a fej hossz méreténél kicsiny α -tól 18.4 cm., közép 18.5—19, nagy 19.1— ω -ig. Ezen méretek közül már most mindenik 3 csoportra oszlik a fejszélessége szerint; ezek mindenike megint háromra a középső ujj hossza szerint és így tovább, vagyis: a fej hossz mérete szerint van 3 csoport,

az elébbi és a fej szélességi mérete szerint $3 \times 3 = 9$,

a középső ujj hossza szerint $3 \times 9 = 27$,

a láb hossza szerint $3 \times 27 = 81$,

alkar hossza szerint $3 \times 81 = 243$,

kis ujj hossza szerint $3 \times 243 = 729$,

járomcsont (illetve testhossza) szerint $3 \times 729 = 2187$,

szemek színe szerint $6 \times 2187 = 13122$,

vagyis a fennebbi registráló méretek szerint az összes kártyalapokat el lehet osztani 13122 csoportba. A csoportok száma a megmért egyének számának szaporodásával új ismertető jelek szerint bármikor szaporítható. A beosztás végeredménye, hogy egy-egy csoportba csak kevés kártya kerül. A felkeresés és ezzel a személyazonosság megállapítása rendkívül könnyű. Az eljárás tulajdonképpen nem különbözik attól, a melyet pl. a botanicus követ, midőn meghatározó könyve segélyével akar egy ismeretlen növényt meghatározni. Először felvesszünk egy méretet — a fej hossz méretét, — s ha ez pl. 193 vagyis nagy, ezzel kizártuk az összes addig megmért egyének közül mindazokat, a kiknél a fej hosszát mérője közepes vagy kicsiny; minthogy pedig ezek a méretek tapasztalatilag úgy vannak megállapítva, hogy minden csoportba lehetőleg egyenlő számú egyén jusson, már kizártuk az összes megmért egyének $\frac{2}{3}$ részét, tehát a keresést a megmaradó egy harmadban kell folytatni ugyanilyen módon.

Bevallom, kezdetben aggodalmaim voltak a rendszerrel szemben, főként azért, mivel rendkívül praeis mérésre van szükség és csekély hibák már a keresőt tévútra juttatják, mióta azonban az

eljárás gyakorlati alkalmazását láttam, megvagyok győződve, hogy tévedés alig fordulhat elő. 1883-tól 1892-ig Párisban 5000 identifiációt eszközöltek és közöttük egyetlenegy sem volt téves.

Az intézetek mindenütt számos helyiséggel rendelkeznek s ezek közül a legnagyobb terem szolgál a mérések végrehajtására; ebben külön-külön korláttal elkerítve több mérő állomás van, mindenik külön íróasztallal és külön mérő eszközökkel; mindenik állomáson a szolgálatot 2 hivatalnok teljesíti. A letartóztatott egyéneket vagy egyenként, vagy csoportosan szállítják be s az utóbbi esetben egyenként külön rekesztékekbe helyezik. A mérés megejtésénél az egyik hivatalnok az íróasztal mellé ül és jegyez, a másik kezeli a mérőeszközöket; minden méret 2—3-szor lesz leolvasva, a fejmérésnél pl. a körzöt 3-szor illeszti a fejre s az így nyert értéket ledicálja; ha ez megtörtént, ellenőrzés céljából egy mm.-el szűkebbre állítja a körzöt s annak most a fejen nem szabad átesusznia. Ha a mérések bevégeződtek, a közreműködők helyet eserélnék és a ki előbb írt, most mér, a másik a feljegyzés helyességét ellenőrzi.

A felvett méretek külön kártya-lapokra lesznek feljegyezve, erre alkalmazzák később az egyén fényképeit, a hátlapon a név, (álnevek) előélet, büntetések stb. lesznek felírva. A méreteken kívül részletes személyleírást is vesznek fel, különös súlyt helyezve a a specialis ismertető jelekre. Ezeknek célja a felismerés helyességét laikusok számára is szembetűnővé tenni. Ha a kételkedő azt látja, hogy a leírás szerint az illető egyén bal kezének középső ujján, a 2-ik percz hátán egy 8 mm. hosszú 8 mm. széles sarló alakú előre domborodó heg, a jobb szemöld közepén a középvonaltól $4\frac{1}{2}$ cm.-nyire egy 8 mm. átmérőjű kerek anyajegy van stb. stb., a felismerés helyességéről kétséget kizáró módon meg fog győződni.

Itt mutathatok egy és ugyanazon egyénről készített 3 felvételt Bécsből, Berlinből és Párisból. A méretek nagy része csodálatosan összevág csak a test hossza és a szétterjesztett karok közötti távolság mérete mutat számbavehető különbséget a mi azonban nem zavaró. — Ezek a kártyák az említett rendőrségeknél letétben vannak s ha az illető egyén valahol egy büntető esekeményt követne el — a mit reménylem nem fog megtenni — s nevét eltagadná, minden nehézség nélkül felfogják ismerni.

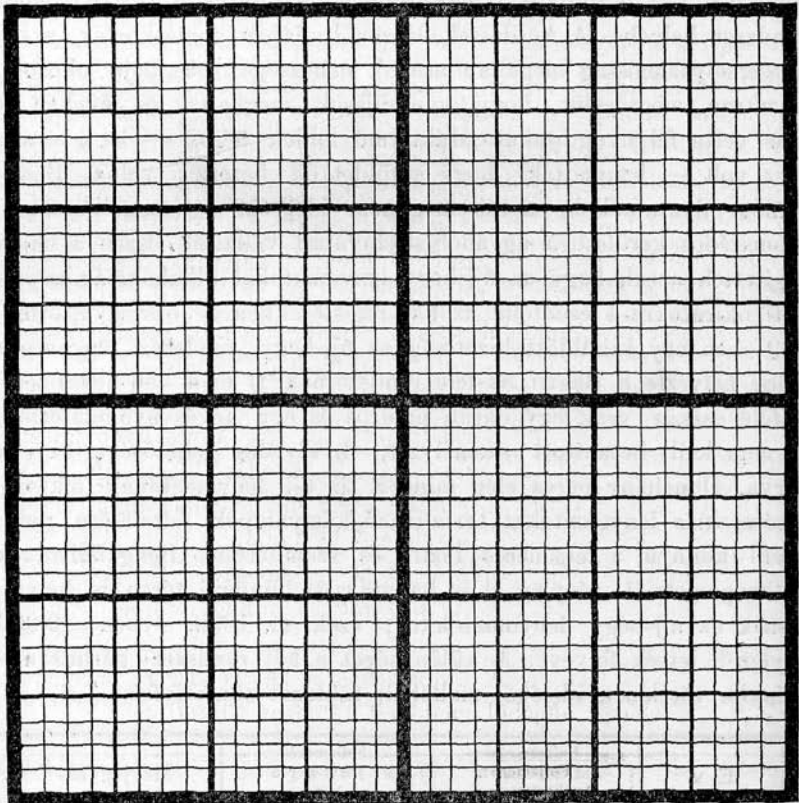
A Párisban eredetileg megállapított mérték-határokat, minthogy az egyes testrészek nagyságának átlaga különböző népeknél különböző, egyebütt módosítani kellett. A bécsiek pl. nagy lábon élnek s a kis lábak csoportjába alig egy pár egyén jutott s ezért az alsó határt fel kellett emelni, ugyanott constatálták, hogy a középső új hosszabb, mint egyebütt.

A mint méltóztatnak látni a méreteken, személyleíráson és fényképeken kívül minden kártyán az egyén új-begyének a lenyomata is fel van véve. Ezek a lenyomatok mind nagyobb jelentőségűek lesznek; különösen Angolországban az ezeknek segítségével keresztül vitt osztályozást már többen ajánlották a BERTILLON-féle rendszer helyébe. A kérdéssel először Indiában foglalkoztak, a hol a személyazonosság megállapításának nehézsége sok bajt okozott. Gyakran megtörtént, hogy nyugdíjasok meghaltak és éveken át más vette fel nyugdíjukat. Máktermő földek bérlői — ha a termés rossz volt — letagadták, hogy a földet ők bérelték volna. Belsőszülött hivatalnokok, a kik meg nem felelvén, el lettek bocsátva, szomszédos kerületben ugyanolyan hivatalt vállaltak. Ezen a bajon segítettek azzal, hogy az új-begy lenyomatokat alkalmazták az eredeti okiratokra s ezenfelül azokat registerekben is összegyűjtötték. 1897-ben egy kiküldött bizottság az új-begy rendszert egyenesen elébe helyezte a BERTILLON-féle rendszernek 1) nem kell hozzá semmiféle eszköz csak egy darab papiros és egy kevés nyomdafesték, 2) nem kell betanított személyzet, 3) tévedés lehetősége ki van zárva, 4) néhány percz elég mind a tíz új lenyomatának elkészítésére, 5) a lenyomatokat tartalmazó kártyalapok feltalálása rendkívül könnyű, a felismerés biztos és szembetűnő. Bengáliában az anthropometriát tényleg el is hagyták és bűnügyi téren is helyettesítik az új-begy lenyomatokkal; ezek az 1899. évben 40.000 egyénről lettek felvéve. A különbséget a két rendszer párhuzamos igénybe vételének idejéből mellékelt táblázat tünteti fel.

É v	Felismerés Anthropometria útján	Felismerés ú j j - b e g y e k útján	Megjegyzés
1893	23*	—	* Márczius óta
1894	143	—	
1895	207	—	
1896	334	—	

É v	Felismerés Anthropometria útján	Felismerés ú j j - b e g y e k útján	Megjegyzés
1897	318	174*	* Junius óta
1898	148	345	
1899	59	569	

A lenyomatokat egyszerű kulcs segítségével osztják szét apró rekesztékekből (pigeon hole) álló szekrénybe; (1. ábra), ugyanis megkülönböztetik a papillaris vonaloknak 4 típusát 1. Arches (ívek

1. ábra.

2. Loops (kacsok) 3. Whorls (körök) 4. vegyes alakok. Az előbbi két fajtát *L*, az utóbbiakat *W* jellel jelölik s a beosztásnál a balkéz

hüvelyk újjától indulva ki, mindig 2 szomszédos újj typusát veszik tekintetbe. A kules következő:

LL	WL
LW	WW

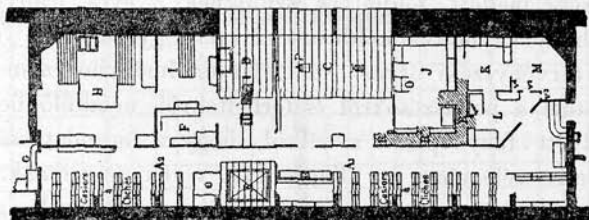
Ha a bal hüvelyk és mutató újj typusa *LL*, a lenyomat a szekrény bal felső negyedébe tartozik, a következő két újj typusa mondjuk *LW*, a nagyobb rekesz bal felső negyedében levő bal alsó negyedre utal stb. Ugyanezt az útat kell megtenni a keresésnél is.

Ha a lenyomatok száma nagyon megnövekedik, a csoportosítást könnyen lehet folytatni, pl. bizonyos fix pontok közzé eső papillaris kiemelkedések száma szerint stb.

A papillaris vonalak rajzolata teljesen jellegző az illető individuumra s azok alapján a személyazonosságot kétséget kizáró bizonyossággal meglehet állapítani; valószínűnek tartom, hogy el fog következni az idő, mikor azokat aláírások hitelesítésére széles körben használni fogják; behatóbb tanulmányozásuk még hátra van; kérdés, vajon azokon nem lehet-e faji-, esetleg családi vonásokat felfedezni. Egy alkalommal Szöcs Ákos curiai bíró úr értesített egy esetről, melyben egy gyermek kilétének megállapítása döntő fontosságú volt. Gyulaféhvár mellett földmives szülőknek 2 éves leánygyermeké eltűnt. Nehány év múlva koldusoknál talált gyermekben ráismerni véltek. A törvényszéki orvosi vizsgálat eredményhez nem vezetett, magam láttam a panaszosokról és terheltokről, nemkülönben a gyermekről felvett fényképeket a nélkül, hogy a hasonlatosságból bár csak subjectiv véleményt is alkothattam volna magamnak. Az ügy azóta folyton nyugtalanított s arra gondoltam, hogy esetleg az emberi test finomabb szerkezetében, így talán az újjbegyek rajzolatában lehetne szülők és gyermekek közötti hasonlatosságot találni. Az eddig vizsgált — sajnos csak egy pár eset — eredményre tényleg kilátást nyujtanak.

Az anthropometriai intézetek a mérésre szolgáló termen kívül még számos más helyiséggel bírnak s különösen fényképezésre jól be vannak rendezve. A párisi anthrop. intézet fényképező helyiségét a mellékelt tervrajz tünteti fel, mely minden tudományos czélt szolgáló nagyobb berendezésnél mintául szolgálhat. Az ateliér és a

laboratoriumok 30 m. hosszú folyosó által vannak egymástól elválasztva. Bal oldalt mintegy 500 köbméter területet szekrények foglalják el, a melyekben a régi negativumok vannak összegyűjtve. A felvevő műteremmel szemben vannak a fényképezendők és kísérőik elhelyezésére szolgáló padok. *B* Maga a felvevő terem csak 6 méter hosszú, szükség esetén azonban a *D* termet elválasztó mozgatható közfal félre tolása által megnagyobbítható. A *D* terem bűnjelek, iratok régebbi fényképek reproducálására szolgál; a benne elhelyezett fényképezőgép, nemkülönben az objectum tartó síneken mozog, a mi által az egymáshoz való teljesen párhuzamos állás, mindig biztosítva van. Ugy a sínek, mint a camera centimeter beosztással van ellátva s a falon függő táblázatok a különböző nagyítások és kisebbitésekhez szükséges távolságokat jelzik. *E* egy kis sötét helyiség, *F* egy sárgán világított helyiség albumin papír előállítására számára. A folyosó végén az *S* helyiség szolgál a copiak kimosására; erre a célra ott egy $1.5 \times 1 \times 0.60$ metr. átmérőjű medence van, a melyet a fenekétől 15 cm.-nyi távolságban vízszintesen fektetett, apró nyílásokkal ellátott fém lap választ kétfelé. A víz alulról ömlik be és felül távozik. *H*-nál van a könyvkötészet, ragasztó, satinírozó, továbbá az eszközök elhelyezésére szolgáló helyiség. (2. ábra.)

2. ábra.

A felvevő terem hátsó falán az *O* rekesztékkal közlekedik, a mely a lemezek gyors kieserítésére szolgál, megvilágítja azt egy a felvevő atelierbe torkoló sötét vörös ablak; ez alatt van egy asztal két fiókkal, a melyek fogantyúk segítségével úgy az atelier felől, mint a sötét szoba felől kihuzhatók. A felvételek eszközlése alkalmával az egyik hivatalnok a felvevő atelierben van s ha egy felvételt megcsinált, cassetáját a jobb oldali fiókba teszi, s a bal oldaliban

levő, már előkészített lemezt kiveszi, egy másik hivatalnok a sötét szobában tartózkodván, a beérkező casetákból a lemezeket kiszedi és frissekkel pótolja. Ez a berendezés a munkát rendkívül meggyorsítja és e mellett a lemezek elcserelődése ellen is biztosítékot nyújt. Az *L K M* helyiségek szolgálnak copirozásra, főként brom-üzüst papírral való dolgozásra. *M*-ben van egy nagy gázégő, reflectorral, mely fényét az *M*-től elválasztó falra veti. Ezen redőnyös nyílások vannak, a melyekhez a copirozó, a másoló keretet odailleszti és lábnyomással emeltyű segélyével a redőnyt megnyitja. Különös nagy gond van fordítva arra, hogy a felvételek valamennyien egyenlők, az eredetinek pontosan $\frac{1}{7}$ kisebbitései legyenek. Ebből a célból, úgy a fényképező gép, mint a fényképezendő egyén elhelyezésére szolgáló szék fix állóponton van rögzítve. A szék ülőlapja rendkívül kicsiny 25×25 közepén egy tarajos kiemelkedés fut végig, mely biztosítja, hogy az illető pontosan a szék közepére üljön. A támlának szélén levő kis keretbe alkalmazták a felvétel jegyzőkönyvi számát. A szemközti és a profil felvételt néhol két külön előre beállított géppel végezik. Párisban a fényképező gépe mellől emeltyűk segélyével mozgathatja a felvételi széket. Egy külön nagyító készülék az $\frac{1}{7}$ -re reducált felvételek életnagyságra való nagyobbítására van beállítva.

Rendkívül fontos volna, hogy minden tudományos célból készülő fényképfelvétel ugyanolyan reductio mellett eszközöltetnék. Egyedül ez tenné lehetővé a különböző helyeken készült képek megfelelő összehasonlítását.

Halottak fényképezésénél Párisban kocsit használnak, melynek fekvő lapja két darabból áll; a felsőt fel lehet állítani és ezzel a halottat ülő helyzetbe hozni; Bécsben erre a célra egy deszkát használnak, melynek lapjáról 3 mozgatható czövek emelkedik ki, a felső a hóualjak, az alsó a gát támasztására.

Helyszíni szemléknél a fényképezést rendszeren szintén az anthropometriai osztály eszközli kiváló gonddal és ügyességgel a fényképezés minden segédeszközeinek felhasználásával, a mint ezt a fényképek mutatják. Érdekes a Marie Plescott-on elkövetett gyilkosság esete. A halottat kerevetén feküdve felmetszett hassal találták, mája ki volt vágva és a kerevet alá dobva.

A berlini fényképek egy strychnin mérgezési esetre vonat-

kozna; a fűtő szőnyegen és a kerevet takaróján szépen látszanak a vonaglás következtében keletkezett jellegzetes ránczok.

Mindenik intézetben a főnök vagy helyettese tanítja a rendőrség embereit méretek felvételére, szeméyleírások készítésére és helyszínelések megejtésének módjára stb., rajzokkal, fényképekkel, modellekkel bőven ellátott tágas tantermekben. A tanítás és begyakorlás 28 napig tart.

Az Anthropometria ma már az egész művelt világon el van terjedve. Párisba érkezésem előtt néhány héttel távoztak onnan a budapesti rendőrségnek tanulmányozás és begyakorlás végett ott tartózkodott kiküldöttei. Valjon Budapesten az életbeléptetés megtörtént-e, arról tudomásom nincsen. Ausztriában 6 nagyobb városban van állomás. Németországban minden 50 000-nél több lakossal bíró városba be van vezetve, az állomások száma 60-nál több. Mindenütt a fővárosi intézet képezi a Centrale-t s a vidéken készült kártyák másodlatai oda beküldetnek. Az eddig elért eredmények igen szépek; a felismerések száma a megmért egyének számának szaporodásával fokozatosan növekszik. Berlinben az intézet működését 1896-ban kezdette meg; azóta az eredmény a következő volt:

1896-ban megmérték	215 fiatal	1328 felnőtt egyént,	összesen	1543
1897-ben	683	4035	"	4718
1898-ban	1499	7974	"	9473
1899-ben	2343	12616	"	14953
1900-ban	3441	17470	"	20911
1901-ben jun. 1-ig	3989	20807	"	24796

Felismerés volt:

1896-ban 3	1899-ben 159
1897-ben 27	1900-ban 214
1898-ban 98	1901-ben jun. 1-ig 116

Ismételten sikerült mérések útján halottak kilétét is megállapítani. Párisban felismertek egy bomba merénylet alkalmával elszerecsétlenülült egyént; Bécsben egy betörő képkereskedő üzletébe behatolt s midőn észre vette, hogy a házbeliek közelednek, egy gázlámpára felakasztotta magát. A mérésekből kitűnt, hogy az illető *Wrabetz*, egy többször büntetett gonosztevő, a kit épen keresett a rendőrség.

Párisban 1900-ban 560 felismerés volt. Így pusztán odaállítva

a szám nem nagyon nagynek látszik, azonban tekintélyes lesz, ha megtudjuk, hogy ma már a legtöbb gonosztevő belátván neve eltagadásának hiábavalóságát, még a mérések előtt megnevezi magát s ilyenkor az osztály teendője csak abban áll, hogy névsor segítségével felkeresi az illető signalement-kártyáját s ezzel ellenőrzi a bemondás valódiságát.

Rendőri múzeumok.

Bécsben és Berlinben az A osztályokkal kapcsolatosan rendőri múzeumok is állanak fenn; különösen a bécsi rendkívül érdekes és tanulságos. El van helyezve a Polizei praesidium palotájának 4-ik emeletén két nagy teremben. Résztint szabadon állva, résztint szekrényben, fiókokban, vitrinekben megvan úgyszólván mindaz, a mi a rendőrséget, vizsgáló-bírószéket érdekelheti. Igen szép gyűjtemény van pénzhamisításokról és azok előállítására használt eszközökből, vannak hamisított okmányok, különböző szerencsejátékok, babonás, kuruzsló szerek, sérülések előidézésénél, magzatelhajtásnál szerepelt tárgyak, pokolgépek és azok Röntgen felvételei, fajtalanságnál használt tárgyak; pornograficus képek nagy tömege, köztük elég sok, mely paederastiát vagy egyéb férfiak között véghez vitt fajtalankodást ábrázol.

Egy külön szekrényben vannak összegyűjtve mindazok a tárgyak, melyek életmentésnél szükségesek, résztint eredetiben, résztint modellekben; egy másik szekrényben fel vannak tüntetve azok az eljárások, melyek helyszíni szemlék alkalmával gyanus nyomok, pl. kéz, láb lenyomatok rögzítésére felhasználhatók; egy harmadik szekrény feltünteteti a gyanus foltok (különösen vérfoltok) felvételére szolgáló eljárásokat; ilyenekkel fedett tárgyak őrzésének és megfelelő csomagolásának módját.

Jóval kisebb, de sok érdekes tárgyat tartalmaz a berlini múzeum. Ott láttam egy betörőnek a felszerelését, a mely áll egy kötélhágesóból, egy esernyőből, egy nagy kofferből s ebben két összesűrített gáz számára szolgáló tartályból, egy a gázok keverésére szolgáló készülékből és néhány vasszerszámból. Az illető egy bank épület felett bérelt lakást. Éjszaka a padlón elébb kis lyukat fúrt, azon esernyőjét bedugta, belül kinyitotta, hogy a további bontásnál lehulló törmelék abba essék és zajt ne csináljon; a nyíláson leszál-

lott s a Wertheim szekrény hátlapját leolvasztotta. Czeljät azonban nem érte el, úgy látszik, az időből fogyott ki, mert reggel, a mikor a bankot kinyitották, a cassa hátának még csak $\frac{3}{4}$ része volt leolvasztva.

Érdekes gyűjtemény tünteti fel azt a leleményességet, melyet gonosztevők egyes tárgyak elrejtésénél tanúsítanak. Többek között egy vadorzó, a kit semmiképen sem tudtak leleplezni, kifurta vasvillájának nyelét és puskájának csövét abba rejtette el.

Törvényszéki orvosi szempontból érdekesek a combinált sértő eszközök. Van több vasgyűrű (u. n. boxer), melyekből egy rugó megnyomására egy vagy több tőr ugrik ki; van egy, a melyen a tőrön kívül még lövésre alkalmas berendezés is van. Van egy gyűrű, a melynek egyik oldalába vasszög van beforrasztva; ezzel pofozta egy „Louis“ (kéjnő kitartója) szeretőjét, ha az eleget nem keresett. Elfogtatván esküdözött, hogy ő csak pusztá kézzel dolgozott, a mit tanúk is igazoltak.

Egy különálló tableau-n vannak elhelyezve a magzatelhajtásoknál szerepelt eszközök; nagy részt fecskendők.

Párisban külön rendőri múzeum nincsen. A bűnügyi osztályok egyes vezetői azonban hivataloskodásuk idejében állítottak ilyen össze maguknak, sajnos, azután magukkal is vitték. Macé főnök gyűjteményéből, a mely számos fényképből és egyéb tárgyból áll, mutathatok egy néhány felvételt.

A Bostringue nevű szerszám egy fémtok, a mely betörés, illetve a börtönből való esetleges kitöréshez szükséges szerszámokat foglalja magában. Azt az illetők tompább végével felfelé végbelükbe rejük. Ezért személy motozás alkalmával a gyanus egyéneket négykézláb helyzetbe hozzák és köhögtetik, a mikor a bevezetett tárgy kiszokott esni.

Utamban több letartóztatási intézetet is meglátogattam; ezek leírásával azonban a mélyen tisztelt szakülés figyelmét fárasztani nem akarom. Különösen Párisban ezen a téren nagymérvű új építkezések folynak s a régi történelmi emlékü fegyházak sorjában romboló csákány alá kerülnek. Az új épületek rendesen csillag alakjában szét sugárzó folyósokkal készülnek, a melyek keresztező pontján tartózkodik a felügyelő. Hasonló berendezésük a sétáló udvarok. Egyike a legnagyobb intézeteknek, melyet láthattam, a Berlin-Plötzenseé. Az élelmezés majdnem mindenütt házilag eszközöltetik

s állítólag sokkal jutányosabb, mint a vállalkozók utjáni ellátás. A bécsi Landesgericht fogházában egy hatalmas sütő kemenczét építettek, melynek költségei állítólag 4 évi megtakarításból kikerültek. Ott feltűnő az, hogy minden cellának falán feszület van. A bujakkóros betegek ruháiba vörös fonalak vannak beszöve. Az ellátás kitűnő; látogatásom alkalmával a rabok kosztjából megebédeltem és mondhatom, sokszor örültem volna, ha későbbi utamban hasonló jó ebédben lett volna részem.

Látogatásaim alkalmával sehol akadálylyal nem találkoztam. Egyszerűen az illető intézet vezetőjénél jelentkezővén, az vagy maga kalauzolt, vagy egyik hivatalnokát rendelte ki erre a czélra. Egyedül Párisban voltak kezdetben nehézségeim. Megérkezésemet követő reggel elmentem a Conciergerie fogházba, a hol az igazgató lekötelező szivességgel fogadott, azonban sajnálkozással tudatta, hogy neki nincs joga a megtekintésre engedélyt adni. Egy hivatalnok elvitt a rendőrségnek a fogházak ügyeinek vezetésével megbízott főnökéhez, a ki szintén a legnagyobb szivességgel fogadott s bár akkor nem volt látogatásra meghatározott nap, az engedélyt rögtön megadta. Ezzel jelentkezővén, egy vezetőt kaptam, a ki sorjában megmutogatta a nagy francia forradalom történelmi nevezetességű helyeit. Láttam a sötét szűk börtönt, melyben Marie Antoinette töltötte életének utolsó napjait, láttam a szűk vasrácsos ablakot, mely soha egy napsugarat be nem bocsát; az ajtót, melyet megtöriptettek, hogy őrei előtt meg kelljen hajolnia; az útat, a mely bírálhoz, azt, a mely a megváltáshoz vezette. Igyekeztem újból napfényre kerülni, szabadulni a multtól és foglalkozni a jelenel, de ezt, sajnos, nem lehetett. A midőn kívánságomat fejeztem ki, hogy a jelenleg elfoglalt helyiségeket óhajtanám látni, kiderült, hogy az engedély, melyet meg sem néztem, egy nyomtatott blanquetta: „pour pouvoir visiter la partie historique“. Tartva attól, hogy esetleg később is időfecsérléssel járó nehézségeim lehetnének, egyenesen a főprefet-hez fordultam. Itt kilátásba helyeztek egy passe par tout, a mely mindennek megtekintésére jogosított volna, a midőn azonban délután elmentem érte, a prefet-nek azt a kérését tudatták, hogy hozzak a nagykövetéségtől ajánló levelet. Ez megtörtévnén, azon túl tényleg minden nyitva állott előttem, nemesak, de állandóan egyik-másik rendőr-tisztviselő, többnyire Edmund Gillet, az anthropometria helyettes főnöke sze-

gődött kalauzomúl. Ő volt szives utánna jární, hogy ottlétem ideje alatt milyen tárgyalások lesznek megtartva s így sikerült egy esküdtzéki tárgyalást végig hallgatnom a Palais de Justiceben.

Ez Párisnak egyik monumentális épülete, elől és hátul hatalmas lépcső feljáróval, az egész földszinten körülfutó templomszerű boltíves folyosóval.

Az esküdtzéki terem téglány alakú, egyik keskenyebb oldalát a bíróság emelvénye foglalja el, a másikat hátul a hallgatóság állóhelye s ez előtt annak ülőhelyei. Jobbról ugyancsak emelvény van a működő esküdtek számára, szemben velük külön bejáróval, a vádlott számára szolgáló korlátokkal körülvett balkonszerű kiemelkedés; ez alatt a védő helye, továbbá a nem működő esküdtek, hírlapírók és a teremőr asztalai.

A terem közepén van a kihallgatás alatt álló tanú számára készült patkóalakú korlát s a bíróság emelvénye alatt egy asztal a bűnjelek számára, a melyen többnyire minden a cselekménnyel vonatkozásban álló tárgyat, véres ruhákat, készítményeket, hullarészeket el szoktak helyezni.

A terem plafondja és oldalfalai barna faburkolattal vannak fedve, melyet helyenként festmények szakítanak meg. A bíróság háta mögött van Krisztus képe a feszületen; feje felett a plafondon egy ovalis mélyedésben egy idealizált női alak, mely az ártatlanságot, vele szemben egy meglánczolt férfi, a ki a gonosztságot ábrázolja. Ezen kép előtt és mögött két-két amorette tart egy pajzsot, melyek egyikén „Jus“, a másikon „Lex“ olvasható. Hasonló felírás van több ajtó felett is.

A tárgyalás 12 órára volt kitűzve. Helyemet a bíróság emelvényén jelölték ki. Az esküdtzék a szomszédos tanácskozó teremben alakult meg. 12 óra 20 perczkor néhány nem működő esküdt jelent meg, majd a 12 működő, ugyanakkor a védő és néhány percz múlva három díszbe öltözött rendőr bevezette a vádlottat, egy 23 éves leányt.

A törvényszék érkezését egy fekete taláros teremőr a félig nyitott ajtóban állva várta s midőn az közeledett, az ajtón levő rézlapot a hozzá erősített kalapácsesal háromszor megütve, jelentette: „La cour.“ A jelenlevők valamennyien néma esendben felemelkedtek. Elül vonult be az elnök, utánna a két szavazó bírő

és az ügyész. Ruhájuk fekete talár, élénk piros gallérral, melynek jobb karja a háton lóg le és fehér prémmel van szegélyezve. A fejfedő fekete és vörös bársonyból készült barret.

A bíróság elhelyezkedvén, az elnök esküre szólította az esküdteket, hogy igazságosan fognak itélni, mire azok sorjában felemelkedve, jobb kezüket feltartva hangoztatták: „Je le jure“ (esküszöm).

Erre fel lett olvasva a vádirat egész terjedelmében s azután az elnök a vádlott kihallgatásához, illetve jobban mondva, az eset ismertetéséhez fogott. Mindenekelőtt vázolta annak előéletét s meg-
lepetve láttam az aprólékos gondosságot, melyet annak kinyomozására fordítottak. Megtudtuk, hogy az illető vádlott nő tisztességes iparosok gyermeke, a ki szeretetteljes nevelésben részesült. 13 éves korában egy nagynénjéhez került, a kinél kissé lusta és korlátolt-nak bizonyult, egészben azonban jó kiesi leány volt. 16 éves korában hentesüzletben nyert alkalmazást; gazdája tisztességes fehérnépnek tartotta s csak akkor rémült meg, a mikor terhességét észre vette és megtudta, hogy éjszakánként megszökött és qu' elle faisait la noce, férfiakkal találkozott. Gyermeke a Hôtel Dieu-ben halva született. Ebből azonban nem tanult; kikerülvén a kórházból, szeretőt tartott, de azt is megesalta, fokról-fokra sülyedt a prostituáltak közé s midőn megint teherbe esett, még azt sem tudta, hogy ki a leendő gyermekének az atyja. Ekkor kapott alkalmazást egy szállodában mint házvezetőnő, szeretőjével együtt, 200 fre. fizetéssel. Gyermekeit újból a Hôtel Dieu-ben szülte. Remélte, hogy az is halva fog születni és megrémülve látta, hogy él. Kijöve a kórházból, magával vitte gyermekét a szállodába, s tovább folytatta gyalázatos életét, úgy, hogy a tulajdonos felmondással fenyegette. Ekkor elhatározta, hogy gyermekét megöli. Egy reggel ágyába fektette és párnákkal letakarta. Mellette ült és legalább egy félóráig hallgatta annak haláltusáját, segítséget kérő nyöszörgését, de ez nem hatotta meg, pedig csak a párnát kellett volna megmozdítania. Miután megölte, elrejtette kofferébe s tovább élte világát, nem is gondolva ártatlan gyermekének szörnyű halálára. Később a szállodából távozott s zálogba ott hagyta kofferét, melyet 9 hónap múlva tévedésből másnak adtak oda s ez felnyitásakor rémülve látta a holttestet.

Ismerteti az orvosi véleményt, többek között felhívja különösen az esküdtek figyelmét arra, hogy a czomb a hasra volt fel-

hajtva, a miből azt lehet következtetni, hogy a gyermek össze lett nyomva.

Ezen ismertetés közben az elnök odavetőleg egy-egy kérdést intéz a vádlotthoz, a ki erre zokogással vagy fejének intésével felel; ha ez tagadó, a válasz az, hogy a tanuk majd meg fogják mondani.

Következik a tanúkihallgatás. Az elnök felszólítja a teremőrt, hogy ha megjött az orvosszakértő, első sorban őt szólítsa be. (BROUARDÉL távol van, meg lett idézve DESCOUTS törv. orvos.) Minthogy nincs jelen, más tanuk lesznek kihallgatva. A nálunk szokásos eljárástól eltérően, ezek előre esküsznek, hogy igazat fognak vallani. Midőn a szakértő bejön, rögtön bevezetik; az oda áll a tanú-korlát elé, kérdés nélkül bemondja nationaléját és bár mint állandó szakértő szerepel, leteszi az esküt (hogy igazat fog mondani).

Az utolsó tanú a rendőrbiztos, a ki a nő előéletének kinyomozásával volt megbízva. Kihallgatása után az elnök megismerteti az esküdtekkal a négy kérdést és részletesen kifejti a feleletek következményét, vázolja egyik és másik esetre a büntetés mértékét is.

Az ügyész vádbeszédében szintén részletesen foglalkozik a kérdésekkel és a büntetés mértékével.

Maguk a kérdések rendkívül egyszerűek:

1. Vádlott bántalmazta-e gyermekét? (kihágás.)
2. A bántalmazás következtében halt-e meg a gyermek (coups et blessures suivies de mort.)? halált okozó t. s.
3. Azért bántalmazta-e, hogy meghaljon? (sz. emberölés.)
4. Vannak-e enyhítő körülmények.

Az esküdtek kb. 20 percz múlva megjelennek és egyikük kihirdeti a határozatot, a mely a 3-ik kérdésre tagadó, a többire igenlő. Az elnök azt kihirdetve, figyelmezteti az elítéltet felebbezési jogára; s ezzel a bíróság a termet elhagyja, a mit a közönség felállva bevár.

A mint méltóztattak látni, az eljárás több tekintetben különbözik a mienktől. Nagyon kellemetlenül lepett meg mindjárt kezdetben a vádlott előéletének részletes ismertetése s a tárgyalásnak további menete, az ítélet csak némileg tudott kiengesztelni. Az kétségtelen, hogy olyan esetekben, midőn a vádlott tényleg bűnös — elkövette azt a cselekményt, a melylyel vádolják — az előélet ismeretének nagy jelentősége van, mert ez teszi lehetővé, hogy a bün-

tetés mértéke tényleg a vádlott gonoszságához arányíttassék; rendkívül veszélyes lehet azonban olyan esetekben, a midőn a vádlott ártatlan, mert könnyen el lesz ítélve azon az alapon, hogy előlétele szerint hasonló eselekmények elkövetésére képesnek kell tartani. Sajnos, még súlyosbítja a vádlott helyzetét az a körülmény, hogy az ő előléletét kutató eljárásban sincsen meg a kellő garancia arra nézve, hogy a kiderített adatok a valóságnak tényleg megfeleljenek; ugyanis ezeket egy rendőrbiztos gyűjti össze a hozzátartozók, ismerősök kikérdezése útján; a főreferensek igen gyakran a házmesterek, a kiknél pedig könnyen képezheti a kapupénz a tisztesség mértékét.

Kellemesen érintett ezzel szemben a feltett kérdések egyszerűsége, az elnök- és ügyésznek a büntetés mértékére is kiterjedő részletes ismertetése s főként az, hogy maguk az esküdtek nyilatkozhatnak az enyhítő körülmények tekintetében. Valamennyi főtárgyaláson azt láttam, hogy az esküdtek első sorban is kimondásuk következményei, a kiszabandó büntetés mértéke iránt érdeklődnek.

Bizonyos, hogy elég sokszor az állam büntetőjogi igénye csak azért nem érvényesülhet az esküdtek negatív verdiktje miatt, mivel ezek a büntetést igen súlyosnak nézik s tartanak tőle, hogy a bíróság az enyhítő körülményeket esetleg kellőképen méltányolni nem fogja.

Ezeket óhajtottam a mélyen tisztelt szakülésnek elmondani, mint gyűjtött tapasztalataimnak egy részét. Utazásom eredményével megvagyok elégedve s azért ezen a helyen is hálás köszönetemet nyilvánítom a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Ó Nmgának, a ki hozzájárulásával azt lehetővé tette.